

MATURITNÁ OTÁZKA Č. 14

- rozvoj sociológie – Durkheim, Weber
- Platónovo dielo „*Štát*“
- filozofia humanizmu a renesancie

a) rozvoj sociológie – Durkheim, Weber

Najznámejšie vymedzenie predmetu sociológie pochádza od francúzskeho sociológa **É. DURKHEIMA** a nemeckého sociológa **M. WEBERA**.

Émile Durkheim (1858-1917)

Pokračovateľ **A. COMTA**, zakladateľ vlastnej sociologickej školy. Definoval sociológiu ako vedu o sociálnych faktoch = fakty kolektívneho vedomia, predstavy ľudí o spôsoboch realizácie určitých druhov ľudskej činnosti, ktoré tlačia na človeka a nútia ho správať sa určitým spôsobom, historicky sa vytvorili nahromadením individuálnych vedomí, v skutočnosti sú to nezávislé od ľudskeho vedomia (psychiky človeka), toto vedomie formujú, a tak ovplyvňujú náš každodenný život. Takéto vymedzenie predmetu sociológie sa nazýva *sociologický realizmus*. Sociálne fakty sú vymedzené dvomi podmienkami:

- sú voči človeku vonkajšie
- pôsobia na človeka nátlakom (náboženstvo, škola, právo, zvyky, ...)

Metódy sociológie:

- induktívna
- princíp pozorovateľnosti (napr. pomocou prísloví pozorujeme zvyky národov, ...)

Durkheim tvrdí, že existuje sociálna solidarita, ktorá zabezpečuje súdržnosť spoločnosti. Môže byť:

- mechanická – typická pre staré spoločnosti, v ktorých všetci majú rovnaké funkcie a individuálne charakteristiky sú málo rozvinuté, akoby ich pohlcoval kolektív (kolektívny lov, spoločná práca, ...)
- organická – je vo vyššej spoločnosti, je založená na rozdielnosti a rozvinutosti individuálnych charakteristik (deľba práce, špecializácia)

Podľa Durkheima sa sociológia môže štúdiom sociálnych faktov priblížiť k prírodným vedám. Na rozdiel od Comta či Spencera, ktorí sa zaoberali skôr ideami, sa Durkheim intenzívne zameril na prepracovanie metodologických otázok a princípov, ktoré sformuloval v analýze deľby práce (málo rozvinutá deľba práce je charakteristická pre tradičnú spoločnosť a veľmi rozvinutá deľba práce je charakteristická pre modernú spoločnosť), samovražednosti a náboženstva. Je to prvý autor, ktorý sa systematicky snažil vo svojich zovšeobecneniach vychádzať z empirických údajov. Údaje však nezískal vlastným výskumom, ale ich zhromaždili iné disciplíny (etnológia, štatistika, ...). Durkheim je považovaný za priekopníka **kvantitatívneho skúmania** v sociológii, Cieľom sociológie sú nielen opisy sociálnych javov, ale aj hľadanie ich objektívnych príčin

Max Weber (1864-1920)

Nemecký historik, právnik, ekonóm, sociológ. Nadväzuje na **W. DILTHEYHO** (nemecký filozof, ktorý hovoril že vedecké poznanie sa musí zamerať na odhaľovanie ľudskeho konania a jej motiváciu). Definoval sociológiu ako vedu o sociálnom konaní – je späté s aktivitami ľudí, ktorí svojím každodenným konaním vytvárajú deň za dňom spoločnosť. Sociológia sa má podľa Webera zaoberať iba takým konaním, ktorému ľudia pripisujú zmysel, a tak konajú s ohľadom na druhých ľudí. Toto vymedzenie predmetu sociológie sa nazýva *sociologický nominalizmus*. Sociálne konanie je vymedzené dvomi podmienkami:

- je to zmysluplné konanie obvykle zamerané na určitý cieľ
- je orientované na druhých ľudí = intencionálne

Sociálne konanie obsahuje 2 momenty:

- subjektívny motív jednotlivca - každé konanie je vyvolané určitými príčinami
- orientácia jedinca na iných ľudí - jeho konanie je ovplyvnené týmito ľuďmi

Sociológiu nazval **chápacou sociológiou** preto, lebo pochopiť nejaké sociálne konanie znamená pochopiť jeho subjektívny význam, zmysel, čo znamená, že každé konanie je účelne racionalizované a každé konanie sa pokladá za ideálny typ konania, treba chápať príčiny sociálneho konania, ktoré závisí od sociálnej skupiny. Zameril svoj záujem na sociálne konanie. Toto konanie môžeme vysvetliť tak, že pochopíme jeho zmysel. Weberov prístup je teda postavený na predpoklade zmyslu a významu, ktoré jedinci priradujú svojmu konaniu. Sociológia si potom kladie otázku o zmysluplnosti konania, a to preto, aby porozumela sociálnej realite. Rôzne

spoločenské inštitúcie - ako sú demokracia, byrokracia, domácnosť - podľa Webera nemožno chápať ako všeobecné kategórie, ale ako **kategórie sociálneho konania**. Inštitúcie nie sú ničím iným než sumou konania individuálnych aktérov. Z hľadiska metódy stojí Weber oproti Durkheimovi na pozícii kvalitatívnych metód, ktoré sú založené na nenumerických výskumoch a interpretácii sociálnej reality.

V súčasnej sociológii sa Durkheimovo a Weberovo vymedzenie predmetu sociológie vo väčšine prípadov kombinuje, pretože to sú dve strany jednej mince. Ľudia sú pri svojich každodenných činnostiach síce ovplyvňovaní existujúcimi inštitúciami (sociálnymi faktami), ale práve svojím konaním tieto inštitúcie udržujú v chode, potvrdzujú ich platnosť, ale tiež premieňajú ich povahu (sociálne konanie).

Predmet sociológie dnes tvoria 2 typy problémov:

- 1.) **sociálny problém** - je ním to, čo určitá spoločnosť za problém považuje. Podľa súčasného amerického sociológa **P. L. BERGERA** obyčajne hovoríme o sociálnych problémoch vtedy, keď niečo v spoločnosti nefunguje tak, ako by malo. Sociálne znamená, že sa problém postihuje viac ľudí, prípadne celú spoločnosť
- 2.) **sociologický problém** - týka sa sociológie ako vedy. Nejde o problém spoločnosti, v ktorej niečo nefunguje primeraným spôsobom, ale o problém, prečo niečo funguje práve určitým spôsobom a aké vnútorné a vonkajšie vzťahy to v spoločnosti to spôsobujú. Prečo ľudia napríklad dodržia pravidlá a normy, prečo sa každodenne správajú rovnakým spôsobom a vykonávajú rovnaké činnosti → ako teda funguje celý systém

a) Platónovo dielo „**Štát**“

Platónovo dielo „**Zákony**“ sú poupravenou podobou diela „**Štát**“. Vznik štátu odvodzoval zo slabosti ľudského individua, rozdelil obyvateľstvo na 3 základné stavy podľa toho, čo prevláda u človeka:

- 1.) **telo = hlava, hrud', brucho** – podľa toho, ako sa delí telo, sa následne delí duša
- 2.) **duša = rozum** (→ múdrosť → **vládcovia-filozofi**), odvaha (→ statočnosť → **vojaci, strážcovia zákona**), žiadostivosť (→ umiernenosť → **remeselníci a roľníci**)

Vládnuť mali vládcovia-filozofi, pretože oni najdlhšie pobudli vo svete ideí a sú zárukou spravodlivosti. Nakoniec urobil úpravu – nie vládca ma spoločnosti vládnuť, ale neosobný princíp = zákon. Jeho ideál štátu je doslova vládou najlepších, teda vládou filozofov = **sofokracia** (*sofos* = mudrci žijúci so súladom s cnosťami). Tvrdil, že v štáte nejde o blaho jedného občana, ale o blaho celku = kolektívne spoločné šťastie. Štát nebol tvorený z jednotlivých rodín, deti mohli mať len roľníci a staral sa o ne štát, toto neskôr pozmenil (povolil mať deti a súkromné vlastníctvo) v diele „**Zákony**“. Ostatné formy štátu sú poškvrnené:

- 1.) **timokracia** (vláda úzkej skupiny ľudí) - vládne násilie a ctižiadostivosť
- 2.) **Oligarchia** (vláda majetných) - túžba po bohatstve
- 3.) **Demokracia** - bezuzdné zneužívanie slobody a neobmedzené panstvo davu
- 4.) **Tyrania** - tyran je otrokom svojich vášní, ktorými deptá poddaných

Platón v diele Štát svoju teóriu idey zhrnul do podobenstva o jaskyni. Hlavná postava v tomto diele je Sokrates. Podáva v ňom obraz spútaných ľudí sediacich v jaskyni. Hlavy majú odvrátené od vchodu a slnečného svetla a pozerajú na zadnú stenu jaskyne. Mimo jaskyne horí oheň a na zadnej stene možno vidieť mihotajúce sa tieň tých ktorí prechádzajú vonku a počuť ich hlasy. Ľudia uväznení v jaskyni považujú tieň za skutočnosť. Sokrates si predstavuje, že jeden väzeň by bol oslobodený, náhle oslepený vonkajším svetlom a postavený tvárou v tvár skutočnosti. Z počiatku by to vyvolalo úzkosť a potom by dokázal vidieť veci ako sú, ako existujú v skutočnosti. Po návrate do jaskyne by poučil ostatných väznou, čo je skutočné bytie. Priestor, ktorý sa ukazuje zraku sa podobá žalárnemu príbytku (zmyslový svet, ktorý vidíme). Svetlo ohňa v jaskyni prirovnáva sile slnka. Pravé poznanie (pravý svet) podľa Platóna znamená opustiť svet zmyslov a hľadať pomocou rozumu všeobecné pravdy - idey (pravú podstatu nášho bytia).

Aristoteles kritizuje Platóna, lebo Aristoteles hovorí, že poznanie je vnímanie a preto bez vnímania nemôžeme nič poznať ani chápať a kedykoľvek premýšľame musíme zároveň premýšľať o podstate (o ideji). Svet prírody nie je zdanie je to skutočný svet.

Platónove ideály na ideálne usporiadanie spoločnosti boli východiskom pre diela ďalších filozofov o „utopických“ štátoch. Uvedomil si, že sa toto nemôže realizovať v Aténach, a preto sa o to pokúsil na Sicílii v meste *Syrakúzy* na dvore svojho bývalého žiaka **DIOGÝZA STARŠIEHO**, no nepodarilo sa mu to a bol predaný do otroctva (prepusťili ho a dodnes sa nevie, kto ho vykúpil; nejaký pytagorejec alebo kyrénsky občan **AHNIKERIS**). Vrátil sa do Atén a založil tam Akadémiu. Na Sicíliu sa vrátil ešte 2x, no vždy bol neúspešný, bol na jeden rok zatvorený, no ani to ho nezlomilo. Zomrel ako starý, vyrovnaný, spokojný človek.

c) filozofia humanizmu a renesancie

14. storočie- začiatok Renesančnej filozofie vo Florencii (Taliansko)

15.- 16. storočie- vyvrcholenie, šíri sa do celej Európy

17. storočie- doznievanie, začiatok novovekej filozofie

Renesancia znamená **znovuzrodenie Antiky** (návrat k Antike)- prekladajú sa antické diela z gréčtiny do latinčiny. Moderným jazykom sa stáva aj gréčtina.

Znaky renesančnej filozofie:

1. voľnejšie presadzovanie názorov- **liberalizmus**. To sa prejavuje v móde (obliekanie), maliarstve (nahé telá), sochárstve..

2. **postavenie človeka sa mení**- zdôrazňuje sa jeho sloboda, dôstojnosť, uplatnenie sa v spoločenskom živote (opak Antiky)

3. hlásali návrat k svetskému životu („Karpe diem.“- Uži dňa)

4. **mení sa pohľad na svet**- spôsobilo to nové objavy, vynálezy, spochybňujú doterajšie poznanie, hľadajú sa nové cesty, metódy poznania. Kladie sa dôraz na **jednotu prírody a človeka**, na zmyslové poznanie.

Objavy: ďalekohľad, kompas, pušný prach, kníhtlač, objavenie nových kontinentov, mieša sa kultúra

5. nový svetový názor- **heliocentrizmus**- Koperník, Bruno,..

6. vznikali diela o morálke, politike a literatúre

7. učenie renesancie bolo proti celému scholastickému mysleniu, ale nie proti kresťanstvu

Mikuláš Kuzánsky stál na hraniciach medzi scholastikou a humanizmom. Bol teológ, tvorca tzv. funkcionalistickej ontológie. Vychádza z myšlienky, že **základom všetkého je „Jedno“**, ktoré stotožňuje s Bohom, je nepomenovateľné, dokonalé, nekonečné a nemôžeme ho stotožniť s ničím konkrétnym. Ústrednou otázkou je pre neho problém vzťahu Boha a sveta. Sám je **panteistom**, Boha zblížoval s prírodou. Boh stvoril svet pomocou aritmetiky a ďalších matematických vied. Vypracoval **učenie o „splývaní protikladov“**. Dospel k záveru o guľatosti Zeme a nekonečnosti vesmíru. Tým pripravil cestu heliocentrizmu. Veľký metodologický význam malo jeho „učenie o učenej nevedomosti“, podľa ktorého tzv. pozitívne poznanie Boha otvára pred nami nové záhady, čiže čím sme učenejší, tým menej v skutočnosti vieme.

Marsilio Ficino bol zakladateľom Platónovej akadémie. Vo svojich dielach hľadá odpoveď na otázku, či svet bol stvorený Bohom. Zaujímal ho systém vzťahov medzi Bohom a svetom, ktorý chápal ako prechod od najvyššej jednoty k mnohosti vecí viditeľného sveta. **Svet sa rozprestiera v Bohu**. Svet je zložený z päťstupňovej hierarchie bytia: **Boh - anjel - duša - kvalita - hmota**. Duša je totožná s prírodou. Človek je podľa Ficina najdokonalejším z božských výtvorov. **Myšlienka dôstojnosti človeka**, ktorý jediný vládne sebe samému a usiluje sa o slobodu, je najdôležitejším prínosom humanistického ponímania renesančnej filozofie. Rovnako dôležitá je ekumenická myšlienka množstva náboženských kultov, ktoré sú predvídané božskou prozreteľnosťou.

G. Pico della Mirandola bol predstaviteľom florentského novoplatonizmu. Uverejnil 900 téz, ktoré chcel obhájiť na verejnej diskusii v Ríme pred učencami z celej Európy i rôznych náboženstiev (úvodná prednáška mala názov **Reč o dôstojnosti človeka**). Hlavným prínosom Pico della Mirandolu je **učenie o ľudskej slobode**. **Sloboda je základom dôstojnosti človeka**. Človek nie je poslušným vykonávateľom toho, čo je predurčené. Slobodu voľby chápal ako podmienku činu a jeho morálneho hodnotenia. Prirodzenosť človeka je výsledkom nekončiaceho sa procesu samostatnej, uvedomelej a zodpovednej voľby.

Aristotelov vplyv sa objavil vo filozofii **Pietra Pomponazziho**. Hľadal **odpoveď na otázku, čo je pravdivé**. Všetky nepochopiteľné javy musíme podľa neho spájať s **príčinami prirodzeného charakteru**. Tým otváral cestu novej prírodovede. Človek ani pri slobode voľby nemôže prekročiť hranice svojej prirodzenosti. Ak je Boh poslednou príčinou všetkého bytia vrátane ľudských činov, je potom hodnotenie týchto činov oprávnené? Boha stotožňuje s prírodou, osudom a božskú prozreteľnosť s prírodnou nevyhnutnosťou. Len tak možno z Boha sňať zodpovednosť za zlo. Boh koná nevyhnutne, determinovane. Týmto riešením sa Boh rozptyľuje v prírode, čím vzniká **panteistická línia renesančnej filozofie**.

Prechod k prírodnej filozofii **Bernardina Telesia** pomáhal tvorbe experimentálnej prírodovedy. V diele **O podstate vecí podľa vlastných princípov** odmieta božské zasahovanie do prírody. Zaujímavá je Telesiova etika sebazáchovy. Mravný svet človeka má prirodzenú podstatu. Dobro, o ktoré sa človek usiluje, je dané **snahou o sebazachovanie**. Jediným zlom je **totiž** vlastný zánik.

MIKULÁŠ KOPERNÍK vypracoval teóriu heliocentrickej sústavy. Napísal prácu **O kruhových pohyboch nebeských telies**, v ktorom obhajuje tieto tézy: „Svet je guľatý, nezmerateľný a podobný nekonečnému. Sféra stálic, ktorá všetko zahŕňa, je nehybná, ale pohyb všetkých ostatných telies je kruhový. Zem sa pohybuje niekoľkými kruhovými pohybmi.“ Pohyb je normálnym stavom všetkých planét. Nie je **potrebný** žiadny „**prvý**

hýbatel“. Princíp samopohybu telies bol do filozofie zavedený s tým, že **Boh je stvoriteľ „svetového mechanizmu“** a ďalej už nezasahuje do jeho fungovania. Vplyv týchto téz sa prejavuje aj v učení Giordana Bruna a Galilea Galileiho.

GIORDANO BRUNO- Jedno je príčinou bytia i samostatným bytím vecí, v ktorom splyva ich podstata a existencia. **Jedno je** vesmírom, jediným, nekonečným a nehybným, je jedinou absolútnou možnosťou, jedinou skutočnosťou, jedinou formou (**dušou**), **jedinou hmotou** (telesom), Je jedinou vecou, jediným **súcnom**, je tým čo je najväčšie a najlepšie. Toto jediné súcno nevzniká, pretože niet iného súcna, do ktorého by sa zmenilo. **Nemôže sa zväčšiť či zmenšiť, pretože je nekonečné**. Nie je hmotou, pretože nie je utvárané, ohraničené, nie je ani formou, pretože ničomu nedáva tvar, podobu. Jedno nezaniká, lebo sa nemá na čo premeniť, nemôže sa zmenšiť ani zväčšiť, lebo je nekonečné. **Vesmír nie je stvorený, existuje večne a nemôže zaniknúť**. Vo vesmíre prebiehajú nepretržité zmeny a pohyb. **Vesmír sa však nepohybuje, lebo ako celok sa nemôže premiestňovať a sám sa celý vyplňa**. Základom všetkého súcna sú atómy, zdrojom ich pohybu je samotná hmota, vnútorný princíp. Bruno **odmieta učenie o dvoch princípoch**, o látke a forme. Pohyb vecí je prirodzený.

Bruno vyslovil hypotézu, že **existujú nové, neznáme planéty**. Keďže život je vlastnosťou hmoty, nezávisí od náhody, ani od stvoriteľa. G. Bruno predpokladá, že vo vesmíre môže existovať aj iný rozumný život. Nemusí mať však formy života na Zemi.

Úlohou rozumu je poznať zákony nekonečne sa meniacej prírody. Logické je u Bruna obrazom prírodného, za vonkajšou premenlivosťou sa skrýva stálosť prírodných zákonov, ktoré treba hľadať. Poznanie začína zmyslami, ale je nepostačujúce. Aby sme postihli podstatu, treba rozum, ktorý ozmysľuje to, čo sme predtým vnímali. A nad rozum ďalej ešte stojí intelekt.

Riešiac problém pravdy, Bruno **odmieta nároky teológie na výlučné vlastníctvo pravdy**. Dokonca neakceptuje ani kompromisnú koncepciu dvojakej pravdy. Podľa neho pravda môže byť len jedna a tou je pravda filozofická, postihovaná rozumom. V týchto súvislostiach Bruno žiada slobodu myslenia a odmieta autoritu. Podľa neho je tiež nedôstojné ľudskej slobode pokorovať sa, veriť zo zvyku, je naivné stotožňovať sa s názorom davu, akoby v temnote topiaci sa a neodbytný dav platil viac či rovnako ako jedinec. Bol obvinený z kacírstva a v roku 1592 uväznený. Známa je jeho odpoveď po prečítaní rozsudku: **“Vynášate nado mnou rozsudok s väčším strachom než s akým ho ja počúvam.”** G. Bruno bol upálený.

GALILEO GALILEI bol astronómom, mechanikom, tvorcom modernej vedy a filozofom. Skonstruoval teleskop, ktorý mu umožnil potvrdiť Kopernikove hypotézy. **Objavil Mliečnu cestu** i mesiace Jupitera. Vo filozofii rozvíja teóriu poznania z dvoch kníh: z knihy Písma i knihy Prírody. V poznaní odmieta autoritu citátov z Písma, ale žiada, aby sa vychádzalo zo zmyslovej skúsenosti a nevyhnutných dôkazov. Podľa Galileiho existuje iba **jediná pravda, a to pravda vedeckého a filozofického poznania**. Kopernikovo učenie bolo v protiklade k cirkevným tézám. G. Galilei napísal **Dialóg o dvoch hlavných systémoch sveta**. Cirkev ho obžalovala a prinútila urobiť pokánie. Galilei **formuluje tézy novej prírodovedy**. Je mu pripisované autorstvo výroku *Eppur si muove!* (**A predsa sa točí!** - Zem sa otáča okolo svojej osi).

RENEŠANČNÝ HUMANIZMUS

ERAZMUS ROTTERDAMSKÝ za hlavné zlo doby považoval formalizmus, rešpekt ku tradíciám bez ohľadu na skutočné Kristovo učenie. Ponúkal liek: každý sa má pýtať v každom okamihu, čo je zásadné a čo je dôležité bez strachu. Svojím najznámejším spisom, satirou **Chvála bláznovstva**, sa s výsmechom aj vážnosťou venoval hlboko zakoreneným omylom doby a farbisto ich zobrazoval. Vydal **Výchovu kresťanského kniežata** venoval ju ako radu mladému kráľovi Karolovi V. Všeobecné princípy cti a úprimnosti aplikoval Erasmus na konkrétne úlohy kniežata, ktorého zobrazil ako služobníka svojho ľudu. Dielo býva porovnávané s Macchiavelliho *Vládárom* ako najvýznamnejší spis o vládě 16. storočia.

Erazmova reformačné aktivity neboli vítané ani z katolíckej, ani z reformačnej strany. Posledné roky života mu sťažovali spory s ľuďmi. Medzi týmito spormi je významný predovšetkým jeden s Ulrichom von Hutten, výrazným géniom, ktorý sa pridá na Lutherovu stranu. Erasmus Ulricha obviňoval, že prekrútil či nepochopil jeho výroky ohľadom reformácie a opakoval svoju pozíciu nenadržiavať žiadnej zo strán. Najvýznamnejšou prácou posledných rokov Erazmovho života bol diel **Kazateľ**, v ktorom opisoval kázeň ako najdôležitejšiu úlohu kresťanského kňaza. V diele **Príprava na smrť** sa snažil vyzdvihnúť dobrý život ako nevyhnutnú podmienku šťastnej smrti. Krátko pred svojou smrťou napísal knihu **Čistota kresťanskej cirkvi**, v ktorej sa obe znepriatelené strany v reformačných sporoch snažil uzmierniť. V niektorých svojich snahách je považovaný aj za predchodcu osvietenstva.

MICHEL DE MONTAIGNE tvrdí že človek sa narodí s určitým náboženstvom, čo nemôže ovplyvniť, preto požaduje toleranciu medzi náboženstvami. Venoval sa filozofii, literatúre a praktickej politike. Obsahom jeho **Esejí** sú úvahy o otázkach humanistickej antropológie. Eseje vznikajú ako nový literárny druh. Eseje sú vernými úvahami o svete, o živote, o človeku, o sebe samom. Základom jeho filozofie je **úsilie všetko si overiť, všetko**

samostatne rozumovo hodnotiť, nedôverovať žiadnym dogmám. Jeho skepticizmus sa prejavuje aj v hesle „**Čo ja viem?**“ V Esejach dospieva k poznaniu, že nevedenie je predpokladom ďalšieho vzdelávania, dosahovania vedenia. Na konci skúmania je priznanie o nevedení. Úplné dokonalé vedenie v skutočnosti nemožno dosiahnuť, pretože sám **proces poznávania je nekonečný.** Relatívnosť poznania spôsobujú geografické objavy, ktoré menia obraz Zeme. Pravá dôstojnosť človeka spočíva v tom, že on sám je súčasťou prírody, nie je ani nad prírodou, ani mimo nej. Odmietanie antropocentrizmu vedie k uznaniu mravnej prirodzenosti človeka, čo je hlavnou témou Esejí. Jednota tela i duše, mravnosť vytvorená na prirodzených základoch odmieta učenie o nesmrteľnosti duše. Smrť je jedným z prvkov vesmírneho poriadku. Cieľom cností, ku ktorým nás vedie príroda, je vedieť dobre a prirodzene prežiť tento život.

NICCOLO MACHIAVELLI (1469 -1527) skúma svet ľudských vzťahov a činov a ich pôsobenie na vznikanie a zanikanie štátov. Vznik ľudskej spoločnosti, štátu i morálky vysvetľuje prirodzenými príčinami, nie božským zásahom. Zavrhuje koncepciu, podľa ktorej štát je závislý od cirkvi ako najvyššej moci na Zemi. Svetský štát založený na národnom princípe je právnym štátom. Základom práva je moc, a nie morálka. **Najvyšším zákonom politiky je šťastie a moc štátu. Na dosiahnutie tohto cieľa sú prípustné aj nemorálne prostriedky.** Vo svojom najznámejšom diele **Vladár** Machiavelli vysvetľuje, že vládca má byť kombináciou mocného leva a prefikanej líšky, aby jeho štát bol mocný. Ľudia si musia uvedomiť, že ich **činnosť riadia dva motívy: egoizmus a záujem.** Preto aj praktický politik sa má riadiť radami odborníkov, ako dosiahnuť reálne výsledky. Štátny záujem je záujem celého národa. Vladár je reformátor, tvorca nového štátu, ktorý predstavuje celonárodné záujmy.

THOMAS MORE (1478 - 1535) vo svojej slávnej **Utópii** sa snažil odpovedať na rozpory doby. Túžba po lepšom spoločenskom zriadení ho priviedla na myšlienku ideálneho štátu, ktorý sa mal realizovať na vymyslenom ostrove Utópia. **Príčinou rozporov je majetková nerovnosť medzi ľuďmi.** Sprisahanie boháčov je stav, keď súkromné záujmy prevládajú nad ideálom pospolitosti. Žiadna vášeň nikdy nepostihla ľudský život väčším nežšťastím, než tajná láska k samému sebe, k vlastnému prospechu. **Ideálny štát má viesť k obnove ľudskej prirodzenosti.** Ideálny štát je založený na spoločnom majetku a všeobecnej účasti občanov na produktívnej práci. Cieľom je zabezpečiť materiálne potreby občanov a slobodný rozvoj ľudskej spoločnosti.

TOMMASO CAMPANELLA (1568 -1639) je autorom diela **O slnečnom štáte**, v ktorom ideálom spoločenského zriadenia je **spoločné vlastníctvo a spoločná práca.** Hlavnými atribútmi života sú moc, múdrosť a láska. Návrat k prirodzenému stavu ľudstva je nevyhnutný. Túto nevyhnutnosť nazýva osudom. Príčinou útrap a zločinov je bohatstvo. Na konci návratu k prirodzenému stavu ľudstva je celosvetové zjednotenie, kde politické elity všetkých štátov budú všetko riešiť mierovou cestou.

MARTIN LUTHER (1483 - 1546) odmieta úlohu cirkvi ako jediného sprostredkovateľa vzťahu medzi človekom a Bohom. Individuálna spása sa však nemôže uskutočniť mimo náboženstva. Možnosť vykúpenia poskytujú evanjeliá, a preto sa aj jeho učenie nazýva evanjelickým. Reformácia prispela k zosvetšteniu škôl. Luther však dôsledne vystupoval proti racionalizmu prednášanému na univerzitách. Viera a rozum sa nemajú miešať.

